# ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ SIR GORDON SLYNN της 17ης Απριλίου 1986 *

*Κύριε πρόεδρε,*
*Κύριοι δικαστές,*

Η οδηγία 77/187 του Συμβουλίου αφορά τα δικαιώματα των εργαζομένων σε περίπτωση μεταβιβάσεων επιχειρήσεων, εγκαταστάσεων ή τμημάτων εγκαταστάσεων (ΕΕ ειδ. έκδ. 05/002, σ. 171).

Με την υπό κρίση προσφυγή, η οποία ασκήθηκε δυνάμει του άρθρου 169 της Συνθήκης, η Επιτροπή ισχυρίζεται ότι η Ιταλία παρέλειψε να εφαρμόσει προσηκόντως το δεύτερο εδάφιο του άρθρου 3, παράγραφος 3, καθώς και το άρθρο 6, παράγραφοι 1 και 2, της οδηγίας. Οι δύο αιτιάσεις είναι ανεξάρτητες η μία από την άλλη.

*Άρθρο 3*

Δυνάμει του άρθρου 3, παράγραφος 1, τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις που δημιουργούνται για τον εκχωρητή από τη σύμβαση εργασίας ή από εργασιακή σχέση μεταβιβάζονται στον εκδοχέα σε περίπτωση μεταβιβάσεως της επιχειρήσεως, της εγκαταστάσεως ή τμήματος της εγκαταστάσεως. Κατά το άρθρο 3, παράγραφος 2, στην περίπτωση αυτή ο εκδοχέας διατηρεί τους όρους εργασίας που έχουν συμφωνηθεί με συλλογική σύμβαση.

Το άρθρο 3, παράγραφος 3, ορίζει:

« Οι παράγραφοι 1 και 2 δεν εφαρμόζονται επί των δικαιωμάτων των εργαζομένων για παροχές λόγω γήρατος, ανικανότητος ή επιζώντων βάσει συμπληρωματικών συστημάτων επαγγελματικής ή διεπαγγελματικής προνοίας που ισχύουν εκτός των νομίμων συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως των κρατών μελών.

Τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα απαραίτητα μέτρα για την προστασία των συμφερόντων των εργαζομένων, ως και των ατόμων που έχουν ήδη εγκαταλείψει την επιχείρηση του εκχωρητή κατά τη στιγμή της μεταβιβάσεως, κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 1, όσον αφορά τα κεκτημένα δικαιώματά τους ή εκείνα που πρόκειται ν' αποκτηθούν για παροχές λόγω γήρατος, περιλαμβανομένων των παροχών προς επιζώντες βάσει των συμπληρωματικών συστημάτων που αναφέρονται στο πρώτο εδάφιο. »

Η υποχρέωση που περιέχεται στο δεύτερο εδάφιο του άρθρου 3, παράγραφος 3, διαφέρει, από ορισμένες απόψεις, από την υποχρέωση που θεσπίζει το άρθρο 3, παράγραφος 1. Έτσι, το δεύτερο εδάφιο του άρθρου 3, παράγραφος 3, ορίζει αρκετά γενικά ότι τα συμφέροντα τα οποία αφορά πρέπει να προστατεύονται. Αντίθετα από το άρθρο 3, παράγραφος 1, το άρθρο 3, παράγραφος 3, δεν ορίζει απλώς ότι η υποχρέωση αυτή μεταβιβάζεται στον εκδοχέα. Επιπλέον, το δεύτερο εδάφιο του άρθρου 3, παράγραφος 3, ρητώς καλύπτει και τα συμφέροντα των « ατόμων που έχουν ήδη εγκαταλείψει την επιχείρηση του εκχωρητή κατά τη στιγμή της μεταβιβάσεως », ενώ το άρθρο 3, παράγραφος 1, εφαρμόζεται μόνο σε άτομα τα οποία εργάζονται στην επιχείρηση κατά την ημερομηνία της μεταβιβάσεως (υπόθεση 19/83, Wendelboe κατά L. J. Music ApS, απόφαση της 7ης Φεβρουαρίου 1985, Συλλογή 1985, σ. 457).

Οι διάδικοι συμφωνούν ότι η Ιταλία δεν θέσπισε καμία νομοθεσία που να αποβλέπει ειδικά στην εφαρμογή του δευτέρου εδαφίου του άρθρου 3, παράγραφος 3. Η Ιταλία ισχυρίζεται ότι οι προϋπάρχουσες διατάξεις του Αστικού Κώδικα προβλέπουν τη μεταβίβαση των εν λόγω υποχρεώσεων στον εκδοχέα και, ως εκ τούτου, είναι σύμφωνες με το εδάφιο αυτό, πράγμα το οποίο αμφισβητεί η Επιτροπή.

* Μετάφραση από τα αγγλικά.

Το άρθρο 2117 του Αστικού Κώδικα ορίζει:

« Τα ειδικά ταμεία προνοίας και αρωγής που έχουν συσταθεί από την επιχείρηση, έστω και χωρίς τη συνεισφορά των εργαζομένων, δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν για σκοπούς άλλους από εκείνους στους οποίους αποβλέπουν και δεν υπόκεινται σε κατάσχεση εκ μέρους των πιστωτών της επιχειρήσεως ή εκ μέρους των εργαζομένων. »

Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι η διάταξη αυτή προστατεύει μεν τα ασφαλιστικά ταμεία έναντι των πιστωτών, δεν ορίζει όμως ότι ο εκδοχέας δεσμεύεται από τις υποχρεώσεις που έχει αναλάβει ο εκχωρητής όσον αφορά τα ταμεία αυτά. Η ιταλική κυβέρνηση δεν αμφισβητεί σοβαρά τους ανωτέρω ισχυρισμούς, επικαλείται όμως, αντ' αυτού, τα δύο πρώτα εδάφια του άρθρου 2112 του Αστικού Κώδικα. Τα εδάφια αυτά έχουν ως εξής:

« Σε περίπτωση μεταβιβάσεως της επιχειρήσεως, οι συμβάσεις εργασίας εξακολουθούν να ισχύουν έναντι του εκδοχέα, εκτός εάν ο εκχωρητής τις έχει καταγγείλει εγκαίρως, οι δε εργαζόμενοι διατηρούν τα δικαιώματα που απορρέουν από την αρχαιότητα, που έχουν αποκτήσει πριν από τη μεταβίβαση.

Ο εκδοχέας ευθύνεται αλληλεγγύως με τον εκχωρητή για την καταβολή όλων των απαιτήσεων του εργαζομένου που υφίστανται κατά το χρόνο της μεταβιβάσεως και οι οποίες πηγάζουν από την παρασχεθείσα εργασία, συμπεριλαμβανομένων και των απαιτήσεων που απορρέουν από την καταγγελία της συμβάσεως εκ μέρους του εκχωρητή, εφόσον ο εκδοχέας γνώριζε την ύπαρξη των απαιτήσεων αυτών κατά το χρόνο της μεταβιβάσεως, ή οι απαιτήσεις αυτές προκύπτουν από τα λογιστικά βιβλία της μεταβιβασθείσας επιχειρήσεως ή από το βιβλιάριο εργασίας του εργαζομένου. »

Αν μπορούσε να αποδειχθεί ότι τα ιταλικά δικαστήρια ερμηνεύουν το άρθρο 2112 υπό την έννοια ότι μεταφέρονται γενικώς δικαιώματα, τα οποία παρέχουν στους εργαζομένους, ή σε άτομα τα οποία δεν εργάζονται πλέον, τη δυνατότητα να απαιτήσουν αμέσως ή μελλοντικώς τις παροχές στις οποίες αναφέρεται το δεύτερο εδάφιο του άρθρου 3, παράγραφος 3, νομίζω ότι θα ήταν σωστό να θεωρηθεί ότι η εν λόγω νομοθεσία συνιστά επαρκή εφαρμογή της οδηγίας.

Η ιταλική κυβέρνηση επικαλείται ορισμένες αποφάσεις του Corte di cassazione, με τις οποίες το εν λόγω δικαστήριο αποφάνθηκε, στα πλαίσια άλλων διατάξεων του ιταλικού δικαίου, ότι τα δικαιώματα των εργαζομένων όσον αφορά τα ταμεία αυτά θα πρέπει να θεωρούνται ότι πηγάζουν από τη σύμβαση ή τη σχέση εργασίας.

Η απόφαση 1061 π.χ. του δικαστηρίου αυτού, της 9ης Φεβρουαρίου 1983, αφορούσε την τρίτη παράγραφο του άρθρου 429 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, σύμφωνα με την οποία, όταν τα δικαστήρια διατάσσουν την καταβολή « εργατικής οφειλής », υποχρεούνται να εξετάζουν κατά πόσο θα πρέπει να επιδικάσουν ειδική αποζημίωση πέραν των κανονικών τόκων του οφειλομένου ποσού. Στην υπόθεση αυτή, το δικαστήριο αποφάνθηκε ότι τα ποσά που οφείλονται σε σχέση με τα ταμεία αυτά συνιστούσαν, στην περίπτωση εκείνη, « εργατικές οφειλές ».

Επίσης, με την απόφαση 3817 της 3ης Αυγούστου 1978, το ίδιο δικαστήριο έκρινε ότι αγωγή την οποία είχε ασκήσει υπάλληλος της Τράπεζας της Ιταλίας κατά της Τράπεζας, και η οποία αφορούσε παρόμοιο ταμείο, υπαγόταν στη δικαιοδοσία των διοικητικών δικαστηρίων, δεδομένου ότι αφορούσε διαφορά η οποία πήγαζε από τη σχέση εργασίας. Με την απόφαση της 5ης Ιουλίου 1984, το δικαστήριο αυτό έκρινε και πάλι ότι τα θέματα που αφορούν τα ταμεία αυτά εμπίπτουν στη σχέση εργασίας, όσον αφορά τον καθορισμό των δικαστηρίων στη δικαιοδοσία των οποίων υπάγονται οι σχετικές αγωγές.

Πάντως, όπως αντιλαμβάνομαι, δεν υπάρχει συγκεκριμένη απόφαση στην οποία να αναγνωρίζεται ότι τα δικαιώματα επί των παροχών που αναφέρονται στο δεύτερο εδάφιο του άρθρου 3, παράγραφος 3, συνιστούν πάντοτε οφειλές του εκχωρητή προς τους εργαζομένους « οι οποίες πηγάζουν από την παρασχεθείσα εργασία » υπό την έννοια του άρθρου 2112. Το άρθρο 2112 δεν αναφέρει ειδικώς δικαιώματα επί ασφαλιστικών παροχών. Υπάρχουν ενδεχομένως περιπτώσεις όπου ο εργοδότης συνομολογεί στη σύμβαση εργασίας ότι θα καταβάλλει τέτοιες παροχές

και όπου η υποχρέωση καταβολής των παροχών αυτών μπορεί να θεωρηθεί ως οφειλή. Αν, από την άλλη πλευρά, ο εργοδότης αναλάβει την υποχρέωση να εξασφαλίσει την καταβολή συντάξεως από τρίτο (π.χ. μια ασφαλιστική εταιρία), μπορεί, το λιγότερο, να υποστηριχθεί ότι η υποχρέωση του τρίτου να καταβάλει τη σύνταξη δεν αποτελεί « οφειλή » του εκχωρητή προς τους υπαλλήλους του, ανεξαρτήτως του τι ενδεχομένως ισχύει όσον αφορά την καταβολή των ασφαλίστρων. Εξάλλου, το άρθρο 2112 φαίνεται ότι περιορίζεται στις περιπτώσεις κατά τις οποίες ο εκδοχέας γνώριζε την ύπαρξη της οφειλής κατά το χρόνο της μεταβιβάσεως, ή κατά τις οποίες οι οφειλές προκύπτουν από τα λογιστικά βιβλία της μεταβιβασθείσας επιχειρήσεως ή από το βιβλιάριο εργασίας του εργαζομένου. Το άρθρο αυτό καλύπτει ενδεχομένως τις περισσότερες συμφωνίες περί συντάξεων· δεν είναι βέβαιο ότι αναγκαστικά τις καλύπτει. Τέλος, όπως υποστηρίζει η Επιτροπή, μπορεί να υπάρξουν περιπτώσεις όπου το δικαίωμα επί της εν λόγω παροχής να μην εμφανίζεται ως οφειλή « η οποία πηγάζει από την παρασχεθείσα εργασία », έστω και αν μπορεί να θεωρηθεί ότι συνιστά οφειλή εκ μέρους του εργοδότη.

Με τη σκέψη 23 της αποφάσεως στην υπόθεση 29/84, Επιτροπή κατά Γερμανίας (νοσοκόμοι) (απόφαση της 23ης Μαΐου 1985, Συλλογή 1985, σ. 1661), το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι:

« (Από το άρθρο 189 της Συνθήκης) προκύπτει ότι για τη μεταφορά οδηγίας στο εθνικό δίκαιο δεν απαιτείται κατ' ανάγκη η κίνηση νομοθετικής διαδικασίας σε κάθε κράτος μέλος. Ειδικότερα, η ύπαρξη γενικών αρχών συνταγματικού ή διοικητικού δικαίου ενδέχεται να καθιστά περιττή τη μεταφορά με ειδικά νομοθετικά ή κανονιστικά μέτρα, υπό την προϋπόθεση, πάντως, ότι οι αρχές αυτές εξασφαλίζουν πράγματι την πλήρη εφαρμογή της οδηγίας από τη διοίκηση και ότι, στην περίπτωση που η οδηγία αποσκοπεί στη δημιουργία δικαιωμάτων υπέρ των ιδιωτών, η νομική κατάσταση που προκύπτει από τις αρχές αυτές είναι αρκετά διαυγής και σαφής και ότι οι δικαιούχοι αποκτούν τη δυνατότητα να γνωρίζουν το πλήρες περιεχόμενο των δικαιωμάτων τους και, ενδεχομένως, να τα προβάλλουν ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων. »

Στην προκειμένη περίπτωση, νομίζω ότι το άρθρο 2112 δεν παρουσιάζει τη διαύγεια και τη σαφήνεια που απαιτούνται ώστε να συνιστά προσήκουσα εφαρμογή της οδηγίας.

Αναφορά έγινε επίσης και στο άρθρο 2560 του Αστικού Κώδικα. Κατά τη γνώμη μου, το άρθρο αυτό δεν αναιρεί την ατέλεια η οποία πιστεύω ότι υπάρχει στο άρθρο 2112, δεδομένου ότι, όσον αφορά την ευθύνη του εκδοχέα, περιορίζεται στις εμπορικές επιχειρήσεις, όπου οι οφειλές περιέχονται σε λογιστικά βιβλία, η τήρηση των οποίων επιβάλλεται από το νόμο. Το άρθρο αυτό δεν καλύπτει όλους τους εργαζομένους.

Συνεπώς, κατά τη γνώμη μου, παρά τα επιχειρήματα που προβάλλει η ιταλική κυβέρνηση, δεν μπορεί να λεχθεί ότι η προϋπάρχουσα ιταλική νομοθεσία συνιστά εφαρμογή του άρθρου 3, παράγραφος 3.

*Άρθρο 6*

Κατά το άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας, ο εκχωρητής και ο εκδοχέας υποχρεούνται να πληροφορούν τους αντίστοιχους εκπροσώπους των εργαζομένων τους που θίγονται από τη μεταβίβαση για τις νομικές, οικονομικές και κοινωνικές συνέπειες της μεταβιβάσεως για τους εργαζομένους, καθώς και για τα προβλεπόμενα μέτρα όσον αφορά τους εργαζομένους. Το άρθρο 6, παράγραφος 2, ορίζει:

« Αν ο εκχωρητής ή ο εκδοχέας προτίθενται να λάβουν μέτρα όσον αφορά τους αντίστοιχους εργαζομένους τους, είναι υποχρεωμένοι να προβαίνουν εγκαίρως σε διαβουλεύσεις για τα μέτρα αυτά με τους εκπροσώπους των αντιστοίχων εργαζομένων τους, προς το σκοπό αναζητήσεως συμφωνίας. »

Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι η Ιταλία σαφώς παρέλειψε να μεταφέρει τις διατάξεις αυτές στο εσωτερικό δίκαιο. Βεβαίως, το άρθρο 1, παράγραφος 2, του νόμου 215 της 26ης Μαΐου 1978 ορίζει τα ακόλουθα:

« Από την έναρξη της ισχύος του παρόντος νόμου, το περιφερειακό γραφείο εργασίας του τόπου στον οποίο είναι εγκατεστημένη η επιχείρηση οφείλει, σε περίπτωση κρίσεως της επιχειρήσεως και όσον η επίλυση της κρίσεως παρίσταται δυνατή διά της μεταβιβάσεως της επιχειρήσεως, να προσπαθήσει να οργανώσει συναντήσεις των εργοδοτών με τις αντιπροσωπευτικότερες συνδικαλιστικές οργανώσεις των εργαζομένων προς το σκοπό επιτεύξεως συμφωνίας ως προς τις ρυθμίσεις που αφορούν τη μεταβίβαση και ως προς το χρονικό διάστημα εντός του οποίου μπορεί αυτή να πραγματοποιηθεί, σε σχέση με τις συνέπειες που μπορεί να έχει η μεταβίβαση αυτή επί της κινητικότητας των εργαζομένων και επί της απασχολήσεως. »

Εντούτοις, η διάταξη αυτή εφαρμόζεται μόνο σε περίπτωση « κρίσεως » της επιχειρήσεως. Εξάλλου, είναι δεδομένο ότι δεν υφίσταται καμία άλλη ιταλική νομοθεσία για την εφαρμογή των διατάξεων της οδηγίας.

Η ιταλική κυβέρνηση επικαλείται το γεγονός ότι οι σημαντικότερες και περισσότερο διαδεδομένες συλλογικές συμβάσεις εργασίας περιέχουν ρήτρες οι οποίες παράγουν παρόμοια αποτελέσματα με το άρθρο 6, παράγραφοι 1 και 2. Εφόσον, σύμφωνα με τις εξηγήσεις της ίδιας της ιταλικής κυβερνήσεως, τα ανωτέρω ισχύουν μόνο για τις σημαντικότερες και περισσότερο διαδεδομένες συμβάσεις, είναι προφανές ότι ορισμένοι εργαζόμενοι στην Ιταλία δεν υπόκεινται στις ευνοϊκές ρυθμίσεις των εν λόγω ρητρών.

Εν πάση περιπτώσει, οι οδηγίες δεν μπορούν να μεταφέρονται στο εσωτερικό δίκαιο με συλλογικές συμβάσεις εργασίας, εκτός αν διά νόμου προβλέπεται ότι οι συμβάσεις αυτές έχουν ισχύ νόμου. Όπως ανέφερε ο γενικός εισαγγελέας VerLoren van Themaat στην υπόθεση 91/81, Επιτροπή κατά Ιταλίας ( ομαδικές απολύσεις ) ( Συλλογή 1982, σ. 2133, και ιδίως σ. 2145 ), οι συλλογικές συμβάσεις δεν αποτελούν « μέσα » εφαρμογής της οδηγίας υπό την έννοια του άρθρου 189 της Συνθήκης. Ομοίως, στην υπόθεση 96/81, Επιτροπή κατά Κάτω Χωρών ( ύδατα κολυμβήσεως ) ( Συλλογή 1982, σ. 1791, και ιδίως σ. 1804 ), το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι οι διατάξεις των οδηγιών πρέπει να μεταφέρονται σε « διατάξεις εσωτερικού δικαίου αναγκαστικού χαρακτήρος ». Επιπλέον, οι συλλογικές συμβάσεις δεν αποτελούν « νομοθετικές, κανονιστικές ή διοικητικές διατάξεις » υπό την έννοια του άρθρου 8 της οδηγίας 77/187.

Καταλήγω, συνεπώς, στο συμπέρασμα ότι η Ιταλία παρέλειψε να μεταφέρει στο εσωτερικό δίκαιο το άρθρο 6, παράγραφοι 1 και 2, της εν λόγω οδηγίας.

## Συμπέρασμα

Υπό το φως των σκέψεων αυτών, καταλήγω στο συμπέρασμα ότι αμφότερες οι αιτιάσεις της Επιτροπής θα πρέπει να γίνουν δεκτές και ότι η Ιταλία θα πρέπει να καταδικαστεί στα δικαστικά έξοδα.